

SVOBODA SLOVA VS. CENZURA

Kamil KOPECKÝ

V souvislosti se svobodou slova (svobodou projevu) v online prostředí se často diskutuje o tom, kde jsou hranice svobody vyjadřování a zda se např. v případě mazání příspěvků a blokování uživatelů nejedná o cenzuru. Abychom dokázali rozeznat hranice mezi cenzurou a svobodou slova, pokusíme se nejdříve vymezit, co to vlastně svoboda slova je.

Co je svoboda projevu?

Svoboda projevu (zjednodušeně svoboda slova) je jedním ze základních lidských práv. Právo na svobodu projevu je zakotveno hned v několika právních normách.

V článku 19 Všeobecné deklarace lidských práv (OSN) je právo na svobodu slova (projevu) definováno takto. **Každý má právo na svobodu přesvědčení a projevu; toto právo nepřipouští, aby někdo trpěl újmu pro své přesvědčení, a zahrnuje právo vyhledávat, přijímat a rozšiřovat informace a myšlenky jakýmikoli prostředky a bez ohledu na hranice**. Ovšem hned v článku 12 je definováno právo na soukromí, které nastavuje další práva, která svobodu slova omezují: *Nikdo nesmí být vystaven svévolnému zasahování do soukromého života, do rodiny, domova nebo korespondence, ani útokům na svou čest a pověst. Každý má právo na zákonnou ochranu proti takovým zásahům nebo útokům.*

Pro pochopení je nutné uvést také článek 30: *Nic v této deklaraci nemůže být vykládáno jako by dávalo kterémukoli státu, kterékoli skupině nebo osobě jakékoli právo vyvíjet činnost nebo dopouštět se činů, které by směřovaly k potlačení některého z práv nebo některé ze svobod v této deklaraci uvedených.*

Zdroj: [Všeobecná deklarace lidských práv](#)

Všeobecná deklarace lidských práv vymezuje lidská práva velmi obecně, další právní normy jsou již konkrétnější. V článku 19 Mezinárodního paktu o občanských a politických právech (OSN, 1966) je svoboda projevu definována takto:

Článek 19

- 1. Každý má právo zastávat svůj názor bez překážky.**
- 2. Každý má právo na svobodu projevu; toto právo zahrnuje svobodu vyhledávat, přijímat a rozšiřovat informace a myšlenky všeho druhu, bez ohledu na hranice, ať ústně, písemně nebo tiskem, prostřednictvím umění nebo jakýmikoli jinými prostředky podle vlastní volby.**
- 3. Užívání práv uvedených v odstavci 2 tohoto článku s sebou nese zvláštní povinnosti a odpovědnost. Může proto podléhat určitým omezením, avšak tato omezení budou pouze taková, jaká stanoví zákon a jež jsou nutná:**

-
- a) k respektování práv nebo pověsti jiných;**
b) k ochraně národní bezpečnosti nebo veřejného pořádku nebo veřejného zdraví nebo morálky.

Na něj navazuje článek 20, který se vyjadřuje k problematice rasové a náboženské nenávisti.

1. Jakákoli válečná propaganda je zakázána zákonem.

2. Jakákoli národní, rasová nebo náboženská nenávist, jež představuje podněcování k diskriminaci, nepřátelství nebo násilí, musí být zakázána zákonem.

Zdroj: [Mezinárodní pakt o občanských a politických právech](#)

V České republice je pak právo na svobodu projevu zakotveno v Listině základní lidských práv (Česká národní rada, 1992) a svobod, konkrétně v článku 17.

Článek 17

(1) Svoboda projevu a právo na informace jsou zaručeny.

(2) Každý má právo vyjadřovat své názory slovem, písmem, tiskem, obrazem nebo jiným způsobem, jakož i svobodně vyhledávat, přijímat a rozšiřovat ideje a informace bez ohledu na hranice státu.

(3) Cenzura je nepřípustná.

(4) Svobodu projevu a právo vyhledávat a šířit informace lze omezit zákonem, jde-li o opatření v demokratické společnosti nezbytná pro ochranu práv a svobod druhých, bezpečnost státu, veřejnou bezpečnost, ochranu veřejného zdraví a mravnosti.

(5) Státní orgány a orgány územní samosprávy jsou povinny přiměřeným způsobem poskytovat informace o své činnosti. Podmínky a provedení stanoví zákon.

Zdroj: [Listina základních lidských práv a svobod](#)

Jak je zřejmé, Listina základních lidských práv a svobod vychází jak z Všeobecné deklarace lidských práv, tak i Mezinárodního paktu o občanských a politických právech. Právo na vyjadřování v odstavci 2 a 3 garantuje, nicméně v odstavci 4 jej také omezuje.

Podle **Evropského soudu pro lidská práva** jsou **rasismus, xenofobie, antisemitismus, agresivní nacionalismus, diskriminace menšin a přistěhovalců projevy, které jsou považovány za nepřístojné a odporující Úmluvě o ochraně lidských práv a svobod**. Dále definuje celou řadu situací, které nejsou souladu se svobodou projevu a dalšími lidskými právy - např. veřejné podněcování k násilí či nenávisti apod. Podrobně [zde](#) (v češtině).

Z výše uvedeného je zřejmé, že **svoboda projevu má své limity, nejde o právo absolutní a v žádném případě neznamena, že si „můžeme říkat a psát cokoli“**. To však neznamena, že nemůžeme vyjadřovat i nepopulární názory!

Co je cenzura?

S pojmem cenzura se v prostředí internetu operuje velmi často - cenzurou běžně označujeme téměř jakékoli situace, kdy nám někdo (administrátor, moderátor, provozovatel sociální sítě) smaže něco z našeho profilu či smaže celý profil. Co je ale cenzura ve skutečnosti?

O cenzuře se hovoří především negativně, a to především v souvislosti s aplikací státem řízené cenzury v zemích typu Čína a Rusko.. Cenzura existovala samozřejmě i v ČR - cenzura probíhala již v 15. století, stejně jako v době první a druhé světové války a také v době komunismu. Logicky na ni tedy narazíme i v současnosti.

Podle [české Wikipedie](#) je cenzura **kontrola a omezování sdělování informací hromadnými sdělovacími prostředky, obvykle tiskem či dalšími veřejnými médii, veřejnými proslovy, dopisy a podobně**. Je prováděna státem, případně stát přenáší její výkon na spřízněné subjekty, cenzuru mohou také z vlastního zájmu a motivů provádět náboženské organizace, veřejnoprávní, ale i soukromé instituce (česká Wikipedie). Podobně je cenzura definována také v [anglické verzi Wikipedie](#) (Oxford English Dictionary) jako **potlačování mluveného či psaného slova, veřejného sdělení nebo jiných informací, protože je**

daný materiál považován za nevhodný či škodlivý (a to z pohledu vlády či soukromé instituce). V Česku je cenzura zakázána článkem 17 odstavcem 3 Listiny základních práv a svobod (výše).

Cenzura však nemusí být pouze negativní, **může být i jasně pozitivní** – např. **blokování přístupu ke škodlivému obsahu, např. dětské pornografii**. U blokace dětské pornografie se pravděpodobně shodneme na tom, že jde o nelegální obsah, jehož šíření je nutné zastavit. [Evropská komise upozorňuje na nutnost rychlého odstraňování nelegálního obsahu, mezi které řadí mimo jiné také teroristický obsah, podněcování k nenávisti a násilí, šíření materiálů znázorňujících pohlavní zneužívání dětí, padělání produktů a také např. porušování autorských práv. To vše lze považovat za cenzuru pozitivní.](#)

Druhem pozitivní cenzury je vlastně také regulace - nastavení pravidel, podle kterých by měl provoz na internetu v dané zemi fungovat, je to proces legitimní a legální, který je součástí legislativy (tj. regulace je podchycena zákonem). Např. [nový zákon v Německu](#) přikazuje provozovatelům sociálních sítí mazat protizákonný obsah, na který je někdo upozorní. **Regulace samozřejmě nesou celou řadu etických i dalších problémů o tom, zda v zásadě nejde o likvidaci internetu jako svobodného média, a kde jsou vlastně hranice svobody, které nelze regulovat.**

Problematiku cenzury objasňuje také text [Co je cenzura a co cenzura není, ač tomu tak lidé říkají](#) (365tipů).

Regulace v prostředí sociálních sítí

Svobodu projevu v prostředí internetu samozřejmě regulují i provozovatelé sociálních sítí. Již **při registraci do sociální sítě souhlasíme s tím, že budeme dodržovat její pravidla**. Pravidla se obvykle vztahují i na obsah, který v prostředí sociální sítě publikujeme. Jako uživatelé sociálních sítí souhlasíme s tím, že budeme publikovat obsah, který je s pravidly sítě v souladu, a také jsme upozorněni, že závadný obsah bude ze sítě odstraněn (a případný autor blokován).

Podíváme-li se na pravidla největší sociální sítě světa [Facebook](#), nalezneme následující:

Na Facebooku nepovolujeme nenávistné slovní projevy, protože vytváří prostředí zastrašování a vyloučení a v jistých případech mohou podpořit i násilí spáchané v reálném světě.

Nenávistné slovní projevy definujeme jako přímý útok na lidi na základě tzv. chráněných rysů, tedy rasy, etnika, národnosti, náboženského přesvědčení, sexuální orientace, kasty, pohlaví, genderové identity nebo vážného tělesného postižení či choroby. Dále poskytujeme určité formy ochrany pro imigranty. Útok definujeme jako agresivní nebo ponižující slovní projev, označování někoho za podřadnou osobu nebo výzvy k vyloučení nebo segregaci. Útoky dělíme do tří úrovní podle závažnosti, viz dole.

Někdy lidé sdílí obsah s nenávistnými slovními projevy nějaké osoby s tím cílem, aby na situaci poukázali nebo na ni upozornili ostatní. Stejně tak někdy lidé můžou slova a výrazy, které by jinak porušovaly naše zásady, směřovat na sebe nebo je použít povoleným způsobem. Pokud se jedná právě o takový případ, obsah povolujeme. Od uživatelů však očekáváme, že jasně vyjádří záměr, který nám pomůže lépe porozumět tomu, proč daný obsah sdílí. Pokud záměr nebude jasný, můžeme obsah odebrat.

Povolujeme humor a společenský komentář související s těmito tématy. Kromě toho věříme, že se lidé chovají při sdílení tohoto typu komentářů zodpovědněji, když používají svoji skutečnou identitu.

Facebook v zásadě spoléhá na to, že případy, kdy by docházelo k porušování těchto podmínek, nahlásí samotní uživatelé sítě (část agendy samozřejmě řeší i automatizovaní roboti, zejména v oblasti sdílení audiovizuálních děl). Facebook pak dané hlášení ověří a v případě, že je vyhodnotí jako opodstatněné, obsah smaže a uživatele zablokuje.

Kamil Kopecký, E-Bezpečí